

Rendkívüli közgyűlés 1948. szeptember 28.

[Rögzítve 1995-97-ben OTKA támogatással T 18588 alap kutatás keretében.]

1. jkvsz

A rendkívüli közgyűlés tagjai eléneklik a LXV. zsoltár 1. versét.

2. jkvsz

Szabó Imre budapesti esperes, püspökhelyettes felolvassa a Lukács evangéliuma 22. részének 24-25 és 31-34-ig terjedő verseit s buzgó imádsággal vezeti a lelkeket Istenhez.

3. jkvsz

Réthey Ferenc dr. pestkörnyéki egyházmegyei gondnok, főgondnokhelyettes a jelenlevők szíves üdvözlése után a gyűlést megnyitja s közli azt, hogy ennek tárgya a megválasztott új püspök beiktatása.

4. jkvsz

Az egyházkerületi lelkészi főjegyző a jelenlevők számbavétele céljából felolvassa az egyházkerületi rendkívüli közgyűlés alkotó tagjainak névsorát.

a) Elnökség: Szabó Imre budapesti egyházmegyei esperes, püspökhelyettes, dr. Réthey Ferenc pestkörnyéki egyházmegyei gondnok, főgondnokhelyettes.

b) Esperesek: Szabó Imre budapesti egyházmegyei, Benkő István pestkörnyéki egyházmegyei, Nagy Ákos felsőbaranyai egyházmegyei, Rúza József külsősomogyi egyházmegyei, Vargha Tamás solti egyházmegyei, Jóba József kecskeméti egyházmegyei, Ecsedy Aladár dr. pesti egyházmegyei, Tóth Lajos tolnai egyházmegyei, és Füle József vértessaljai egyházmegyei esperes.

c) Egyházmegyei gondnokok: Réthey Ferenc dr. pestkörnyéki egyházmegyei, Rácz Jenő dr. külsősomogyi egyházmegyei, Teleki László dr. pesti egyházmegyei, Benkő Ferenc dr. budapesti egyházmegyei, Dobos Sándor dr. kecskeméti egyházmegyei, Gaál Dezső dr. tolnai egyházmegyei és Kenessey Aladár dr. felsőbaranyai egyházmegyei gondnok helyettes.

d) Egyházkerületi tanácsbírák:

Lelkésziek: Göde Lajos, Szabó Balázs, Muraközy Gyula, Victor János dr., Demjén István, Nyáry Pál, Budai Gergely dr., Patay Pál dr., Kovács Bálint.

Világiak: Szabó Béla dr., Kolozsváry Bálint dr., Jalsoviczky Károly dr., Boér Elek dr., Kelemen Kornél dr., Pataky Tibor dr., Teleki József, Kiss Roland, Szarka Lajos dr., Miklós Géza dr., Kiss József dr.

e) Egyházkerületi tisztviselők: Muraközy Gyula lelkészi főjegyző, Hörömpő Dezső és Pap László dr., lelkészi jegyzők: Harsányi György dr., világi jegyző: Benedek Tamás dr., egyházkerületi ügyész: Nagy Sándor dr., egyházkerületi tanácsos és levéltárnok: Deák Béla egyházkerületi számvevő és vagyonkezelő.

f) Az egyházmegyék képviselői:

1. A budapesti egyházmegyéből: Kutas Emil, Takáts Károly, Haypál Béla és dr. Szabolcska László lelkészi, Csilléry Béla dr. és Lázár Ferenc dr. világi képviselők.

2. A felsőbaranyai egyházmegyéből: Ruzsás Lajos lelkészi és dr. Saortay Árpád világi képviselők.

3. A kecskeméti egyházmegyéből: Bükki Zsigmond, Sárközy József és Vásárhelyi Pál lelkészi, F. Szabó Dezső és dr. Torday Lajos világi képviselők.

4. A külsősomogyi egyházmegyéből: nem jelent meg képviselő.

5. A pesti egyházmegyéből: Deme László és Pungur Béla lelkészi, Szilágyi László dr. és Dabasi Halász Mihály dr. világi képviselők.

6. A pestkörnyéki egyházmegyéből: Szabó Miklós és Kovács József lelkészi, dr. Szenyéri Ernő világi képviselők.

7. A solti egyházmegyéből: Hettesheimer Fülöp és Soós Ferenc lelkészi képviselők.

8. A tolnai egyházmegyéből: Imreh Károly lelkészi és Szüle Dénes dr. világi képviselők.

9. A vértessaljai egyházmegyéből: Kulifay Gyula lelkészi és Vámos Dezső világi képviselők.

g) A fő- és középiskolák képviselői:

1. A budapesti theol. akadémia képviselőjében: dr. Bodonhelyi József theol. professzor.

2. A budapesti gimnázium képviselőjében: Kondói Kiss József dr. igazgató.

3. A Baár-Madas leánygimnázium képviselőjében: Ványi Ferenc dr. igazgató.

Kimentették magukat: Dr. Szűts Gedeon és dr. Kardos János egyházmegyei gondnokok, Okos Gyula, Berkes József, Hörömpő Ferenc és Csekey Sándor dr. lelkészi tanácsbírák, Gesztelyi Nagy László, Jékely Lajos és Kiss Gyula világi tanácsbírák, Borsos Endre dr. egyházkerületi világi főjegyző, Makkai László dr. és Imre József dr. egyházkerületi világi jegyző, Pásthly Sándor és Csécsy Nagy Imre egyházmegyei közgyűlési képviselők.

(H) Egyházkerületi rendkívüli közgyűlés a távolmaradottak kimentését tudomásul veszi és a határozatképességet megállapítja.

5. jkvsz

A jegyzőkönyv hitelesítésére vonatkozóan az elnökség kihirdeti, hogy az az egyházkerületi szabályrendelet értelmében

(H) A határozatnak az előadók részéről való aláírásával történik. A közgyűlés által módosított határozatokat az előadók a közgyűlés végén felolvassák és aláírják.

6. jkvsz

A lelkészi főjegyző bemutatja az 1948. évi május hó 11-én tartott rendkívüli közgyűlés 14. számú határozatával kiküldött szavazatbontó bizottság folyó évi július hó 16-án tartott üléséről felvett jegyzőkönyvet. Ebből megállapítást nyert az, hogy a megüresedett püspöki tisztség betöltésére az egyházkerület 307 anyaegyháza részéről beérkezett összesen 633 érvényes szavazat. Ebből Bereczky Albert Budapest-Pozsonyi-úti lelképásztorra, egyházkerületi tanácsbíróra 340, Muraközy Gyula egyházkerületi lelkészi főjegyzőre 146, Kováts J. István dr. egyházkerületi tanácsbíróra 75, Benkő István pestkörnyéki egyházmegyei esperesre 41, Szabó Imre budapesti esperesre 22 szavazat esett. A többi 9 szavazat 3 más egyén között oszlott meg.

A szavazatbontó bizottság megállapította, hogy a szavazatok abszolút többségét Bereczky Albert Budapest-Pozsonyi-úti lelképásztor nyerte el.

(H) Az egyházkerületi rendkívüli közgyűlés a választásnak a szavazatokból megállapított eredményét tudomásul veszi és Bereczky Albert Budapest-Pozsonyi-úti lelképásztort, egyházkerületi lelkészi tanácsbíróként a dunamelléki református egyházkerület törvényesen megválasztott püspökének jelenti ki. Megválasztását megerősíti és új tisztségébe őszinte szeretettel köszönti, püspöki munkásságára és egész életére Isten áldó kegyelmét kéri.

A megválasztásról felvett bizottsági jegyzőkönyvet az egyházkerületi levéltárába téteti, a felbontott szavazólapokat pedig megsemmisíteni rendeli.

7. jkvsz

Az egyházkerületi lelkészi főjegyző bemutatja a folyó évi május hó 11-én tartott rendkívüli közgyűlés 9. számú határozatával kiküldött szavazatbontó bizottságnak folyó évi július hó 16-án tartott ülésének jegyzőkönyvét, amely szerint a megüresedett egyházkerületi főgondnoki tisztségre 464 érvényes szavazat adatott be. A szavazatokból dr. Kiss Roland egyházkerületi világi tanácsbíróra 210 szavazat és dr. Kardos János solti egyházmegyei gondnokra 197. szavazat esett, a többi 57 szavazat 5 más egyén között oszlott meg, 109 üres lap adatott be.

A bizottság megállapította, hogy az abszolút többség elnyeréséhez szükséges szavazatokat a 2 legtöbb szavazatot nyert jelölt közül egyik sem nyerte el, az egyházkerületi rendkívüli közgyűlés hivatkozott számú határozatában nyert megbízása alapján pótszavazást rendelt el Kiss Roland és Kardos János dr. jelöltek között.

A lelkész főjegyző bemutatja a folyó évi május hó 11-én tartott rendkívüli közgyűlés 9 számú határozatával kiküldött szavazatbontó bizottság 1948. szeptember hó 2-án tartott ülésének jegyzőkönyvét. E szerint a bizottság megállapítja, hogy az egyházkerületi főgondnoki tisztségre elrendelt pótszavazásnál 650 szavazat adatott el, amelyből 23 érvénytelenített, 7 szavazólap üres volt. Az érvényes 620 szavazatból dr. Kardos János solti egyházmegyei gondnokra 378, Kiss Roland egyházkerületi tanácsbíróra 242 érvényes szavazat esett.

(H) Egyházkerületi rendkívüli közgyűlés a szavazatbontó bizottság jelentését és intézkedését tudomásul veszi s megállapítja, hogy Kardos János dr. solti egyházmegyei gondnok 136 szavazat többséggel a dunamelléki református egyházkerület főgondnokává választatott meg.

8. jkvsz

Lelkészi főjegyző jelenti, hogy dr. Kardos János dunamelléki egyházkerület megválasztott főgondnoka az egyházkerületi közgyűléshez levelet intézett, amelyben bejelenti, hogy egyházkerületi főgondnoki megválasztását nincs módjában elfogadni. Levelében hivatkozik 1948. május hó 24. napján az egyházkerület presbiteriumaihoz intézett értesítésére, amelyben a következőket mondja: "Nagytiszteletű Presbiterium! A dunamelléki egyházkerület espereseinek és egyházmegyei gondnokainak folyó hó 10-én megtartott értekezlete az egyházkerület megüresedett főgondnoki tisztségének betöltésénél engem ajánlott a presbiteriumok figyelmébe. A velem szemben megnyilvánult megtisztelő bizalmat megköszönve azt kell kérnem, hogy a nagytiszteletű presbiteriumok ennél a választásnál a személyemtől eltekinteni szíveskedjenek, mert a saját egyházközségem lelkipásztorának a püspök választástól való visszalépése után nem volnék abban a helyzetben, hogy a netaláni megválasztásom esetén a főgondnoki tisztséget elfogadhassam."

Dr. Kardos János levelét így folytatta: "Amikor azután a püspökválasztás megtörtént, viszont a főgondnoki tisztségre pótszavazást kellett elrendelni, a visszalépésemet megerősítő újabb körlevél kibocsátásától elvi és gyakorlati okokból egyaránt tartózkodnom kellett, mert - pótválasztásról és csupán két személyről lévén szó - az elhatározásom újabb publikálása azt eredményezhette volna, hogy a választás kimenetelét illetéktelenül én dönthettem volna el, amit természetesen nem is akartam megtenni. Ebben a helyzetben a hallgatás volt a kötelességem. Így következett be a pótválasztás ismeretes eredménye, amelyet presbiteriumaink helytállásának örvendetes bizonyítékeképpen a magam személyére nézve pedig életem elképzelhető legnagyobb megtiszteltetéseképpen könyveltem el azért, hogy az Úr Isten engem a presbiteriumokon keresztül eszközként felhasználni méltóztatott.

De sem az öröm, sem a megtiszteltetés felemelő érzése nem homályosíthatta és nem homályosíthatja el azt a felismerésem, hogy Isten rendeléséből "a Nébó hegyén állok, látom is szemeimmel azt a földet, de oda be nem megyek és nem is mehetek."

Nem földi hatalmasság gátol meg benne, hanem a saját lelkiismeretem és szemmértékemben keresztül kifejezésre jutó égi végzés.

Ennek engedelmeskedve, amint már az 1948. május hó 24-én kelt körlevelem írásakor "magamban elvégezém és mondám:" az Egyházkerület főgondnokává történt megválasztásomat nincs módomban elfogadni, amit a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlésnek ezennel mély tisztelettel bejelentek.

A lelkiismereti vizsgálódásaim során nem hagyhattam figyelmen kívül azt a körülményt sem, hogy a legfelsőbb egyházi igazgatásban való közreműködésem és a polgári hivatásbeli gyakori exponáltságom között szembeszökően kínálkozó és könnyű lehetőség nyílna az összehasonlításra, egyikről a másikra való következtetésvonásra, - mint történetesen éppen a mostani napokban is - amivel az a veszély járhatna, hogy bármelyik munkaterületemen a szempontjaim őszintesége, tisztasága és a másik munkaterületem szempontjaitól való függetlensége lenne kétségbevonható, ami mind a legfelsőbb egyházi igazgatásban, mind a hivatásomban való működésem eredményességét csökkentené, esetleg magát a működést, tenné lehetetlenné.

Elhatározásomnak az egyházi közérdek szempontjából való helyességét megkíséreltem olyan "hivatalosan" által ellenőriztetni, akik hitem szerint "választottak" is. Én erről bővebben nem nyilatkozhatom, csupán annyit, hogy az elhatározásomban megerősödtem.

Mind azoknak, kik megtisztelő bizalmukkal engem alkalmasnak megítélni és ezzel a magasba felemelni méltóztatnak, így: a főtiszteletű Esperesi és Gondnoki Kar tagjainak, az egyházkerületi Atyáknak és Testvéreknek, végül - de nem utolsó sorban, sőt, főképpen - a presbiteriumoknak és a lelkipásztoroknak hálás köszönetet mondok.

Nem hallgathatom el, hogy az utóbbiakhoz engem gyermekkorom óta, őseimet pedig - Baksay Sándor ismeretes szavaival élve: Fel egészen a mohácsi veszedelemig - a tiszteletnek és a szeretetnek olyan - nem titkos és mégis kibeszélhetetlen, nem látható és mégis erős - kötelékei fűznek, amelyeket hitem szerint "sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény el nem szakíthatnak!"

Tisztelettel kérem a Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlést, hogy a bejelentésemet megértőleg és jóváhagyólag tudomásul venni méltóztassék.

Mély tisztelettel és atyafiúi köszöntéssel: Dr. Kardos János s.k. a solti egyházmegye gondnoka."

(H) Egyházkerületi közgyűlés fájdalommal veszi tudomásul dr. Kardos János solti egyházmegyei gondnok bejelentését, mely szerint az egyházkerületi főgondnoki tisztet - annak idején már a presbiteriumokhoz intézett levele értelmében - nem fogadja el. Midőn a levélben felhozott indokokra való tekintettel főgondnoki tisztségéről való lemondását tudomásul veszi, ezt azzal a reménységgel teszi, hogy az egyházkerület munkájában alkotó tagjai között, dr. Kardos Jánosnak hűséges, kipróbált személyét tovább is felhasználhatja és az Isten országa építésében továbbra is munkatársául köszönheti.

9. jkvsz

Dr. Kardos János lemondása és a reá vonatkozó határozat alapján

(H) egyházkerületi rendkívüli közgyűlésünk megállapítja, hogy az egyházkerületi főgondnoki tisztség üres. Eme tiszt betöltésére az egyházkerületi közgyűlés szavazást rendel el. A szavazatok 1948. november hó 3-ig küldendők az esperesi hivatalokhoz, amelyek azokat november hó 18-ára továbbítják a püspöki hivatalhoz.

A szavazatok eredményének megállapítására Dobos Sándor dr. kecskeméti egyházmegyei gondnok elnökletével szavazat-számláló bizottságot küld ki, amelynek tagjaiul Patay Pál és Budai Gergely lelkészi tanácsbírákat, Kiss József, dr és Kolozsváry Bálint dr. világi tanácsbírákat, továbbá Hörömpő Dezső egyházkerületi lelkészi jegyzőt küldi ki.

A rendkívüli közgyűlés megbízza a szavazat-számláló bizottságot azzal is, hogy ha a főgondnoki tisztség betöltésénél a szavazatok általános többségét egy jelölt sem nyerné el, pótszavazást rendeljen el.

A törvény által megkívánt általános többség az összes presbiteriumok szavazata összegének felénél legalább eggyel többet jelent.

10. jkvsz

Az egyházkerületi lelkészi főjegyző jelenti, hogy időközben több egyházkerületi tisztség üresedett meg.

1. Lelkészi tanácsbírói tisztségükről lemondottak Bereczky Albert püspök, Tóth Lajos és Füle József esperesek, elhunyt Szabó Aladár dr. gödöllői lelképásztor.

2. Világi tanácsbírói tisztségükről lemondottak Sigray Béla dr. és Magyarai Kossa Péter.

3. Lelkészi jegyzői tiszteről lemondott dr. Szabolcska László Budapest-Budahegyvidék-i lelképásztor.

4. Világi jegyző tiszteről lemondott Imre József dr.

5. Dobos Sándor dr. zsinati világi rendes képviselőségre történt megválasztásával, továbbá Imre József dr-nak zsinati világi pótképviselőségről való lemondásával megüresedett két zsinati világi pótképviselői hely.

(H) Az egyházkerületi rendkívüli közgyűlés megnevezettek lemondását elfogadja és szavazást rendel el a megüresedett négy lelkészi tanácsbírói, két világi tanácsbírói, egy lelkészi jegyzői, egy világi jegyzői, továbbá két zsinati világi pótképviselői tisztség betöltésére.

A szavazatok a 9. pontban megállapított ideig és módon adandók be. A szavazás eredményének megállapítására a fent említett pontban kiküldött bizottság jelöltetik ki.

11. jkvsz

Az egyházkerületi rendkívüli közgyűlés az egyházkerület törvényesen megválasztott püspökének a gyűlésbe való meghívására bizottságot küld ki.

(H) A bizottság tagjaiul kijelöli dr. Dobos Sándor elnöklete alatt Benkő István és Nagy Ákos espereseket, Teleki László dr. és Benkő Ferenc dr. egyházmegyei gondnokokat. A közgyűlés a bizottság visszaérkeztéig elénekli a XC. zsoltár 1. és 9. versét.

12. jkvsz

A XC. zsoltár 9. versének éneklése közben Bereczky Albert megválasztott püspök megjelenik a közgyűlés színe előtt. Az éneklés befejeztével Réthey Ferenc főgondnokhelyettes közli Bereczky

Alberttel, hogy a dunamelléki egyházkerület presbiteriumai az egyházkerület törvényes püspökévé választották meg és felszólítja nyilatkozattételre, hogy a megválasztást elfogadja-e. Bereczky Albert megválasztott püspök kinyilatkoztatja, hogy a püspöki tisztelet Isten iránti mélyes hálával elfogadja és a szolgálatra magát alázatosan felajánlja.

13. jkvsz

Az elnökség bejelenti, hogy a rendkívüli közgyűlés alkotó tagjai az újonnan választott püspök felszentelésére délelőtt 9 órára a Kálvin-téri templomban tartandó püspökbeiktató istentiszteletre mennek. A felszentelő templomi beszédnek a magatartására dr. Victor János egyházkerületi tanácsbíró urat kérte fel és bízta meg, aki e szent szolgálatra szíves készséggel vállalkozott.

(H) Végül közli az elnökség, hogy a hivatalába beiktatott püspöknek egyesek és erkölcsi testületek által való üdvözlése itt az egyházkerületi székház dísztermében a templomi ünnepség befejezése és a püspök székfoglaló beszéde után azonnal megtartatik.

(H) A templomi ünnepség tartásának idejére a közgyűlés felfüggesztetik.

14. jkvsz

A templomi istentisztelet után a díszteremben megjelent közgyűlést, amelyben a lelkészelnöki széket Bereczky Albert új püspök foglalja el, Réthey Ferenc főgondnokhelyettes újra megnyitja.

15. jkvsz

Lelkészi főjegyző jelenti, hogy Bereczky Albert püspök úr hivatalára való felszentelése és eskütétele a Kálvin-téri templomban tartott felemelő istentisztelet keretében megtörtént. Javasolja, hogy a felszentelést vezető dr. Victor János egyházkerületi tanácsbíró úrnak a rendkívüli közgyűlés köszönetét fejezi ki.

(H) Egyházkerületi rendkívüli közgyűlés Bereczky Albert püspök felszenteléséről és eskütételéről szóló jelentést tudomásul veszi és dr. Victor János egyházkerületi tanácsbírónak a felszenteléssel kapcsolatos szolgálatáért őszinte köszönetét tolmácsolja.

16. jkvsz

Az egyházkerületi közgyűlés nevében dr. Benkó Ferenc egyházmegyei gondnok az új püspököt a következő beszéddel köszönti:

A Dunamelléki Református Egyházkerület Közgyűlése és az egyházmegyék nevében régi szeretettel és megújuló reménységgel köszöntöm egyházkerületünk új püspökét. A mi szeretetünknek és reménységünknek a fundamentuma az ő régóta előttünk világló hite, ami az ő egész életének fundamentuma. Ennek a hitnek messzire kisugárzó, hívogató fénye tisztán és biztosan világítja meg azt a keskeny utat, ami az őszinte bűnbánat és töredelem rögein keresztül elvezet "a hitnek fejedelméhez és bevégzőjéhez, Jézushoz" (Zsid 12:1). Ez a hit Isten kegyelmének drága ajándéka és Őt dicsőítő jó cselekedetekben él: nem férközik hozzá kételkedés vagy megalkuvás; alázattal és bizalommal teljes; híven betölteni igyekszik Urunk új életét formáló és egymástól kárvallás nélkül el nem választható kettős nagy parancsolatát: a szeretetet Isten és az emberek iránt; készségesen vállalja az Ő igaz követésének Általa rendelt, egyedül lehetséges módját: "Ha valaki én utánam akar jöni, tagadja meg magát és vegye fel az ő keresztyét minden nap" (Luk. 9:23)

Ez a mindennapos önmegtagadás, a béketűrő, alázatos kereszthordozás folyton megismétlődő újrakezdése valójában az örök reformáció követelményének a szolgálata; egyben a legbiztosabb hatású eszköze a hit, "szép harcának" (I. Tim. 6:12), amit a hívő egyház és a hívő ember - az ő életét Megváltójáért elveszteni készen (Máté 10:39) - szakadatlanul vív önmagával és másokkal Isten üdvösségre vívó igazságának érvényesüléséért és azoknak az akadályoknak a leküzdésére és eltávolítására, amik az embereket Tőle és egymástól elválasztják.

Ennek a harcnak mindennél többet érő jutalma "az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad" (Fil 4:7)

Ennek a békességszerző, áldott háborúnak áldozatos lelkű katonáját "a Jézus Krisztus jó vitézét" (II. Tim. 2:3) látjuk mi új püspökünkben. Ezért szeretjük őt s ezért reméljük bizton a megtartását. Ezért reméljük, hogy nagyfontosságú őrhelyén, amire annyi szem néz nagy várakozással, éberén vigyázó erős férfiúként rendületlenül megáll a hitben. (I. Kor. 16:13) és az ott reá váró új szolgálat gyönyörűsége és

terhes igéjének hordozására lesz ereje a "Krisztusban, aki őt megerősíti" (Fil. 4:13) és akinek hozzá is, mint jó és hű tanítványhoz szóló ígérete szerint, a Szentlélek mindenre megtanítja és eszébe juttatja mindazokat, amiket mondott (Ján. 14:26). Ezért reméljük, hogy Bereczky Albert püspöki szolgálata a lelkek békességét az egyház és állam munkájának összhangját, mindkettőnek javát és az egy örök igaz Isten dicsőségét fogja szolgálni. Mi pedig, akik féltő szeretettel tekintünk reá és egyházunkra és vele együtt tekintünk az Egyház Urára, vele együtt mindenkor "foglalatosak maradunk a könyörgésben" (Csel. 6:4), hogy úgy legyen.

17. jkvsz

Bereczky Albert székfoglaló beszéde.

Elmondattott a Dunamelléki Egyházkerület közgyűlésén 1948. szeptember 28-án.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés!

"Igaz ez a beszéd: Ha valaki püspökséget kíván, jó munkát kíván. Szükséges annakokáért, hogy a püspök feddhetetlen legyen, egy feleségű férfiú, józan, mértékletes, illedelmes, vendégszerető, a tanításra alkalmas, nem borozó, nem verekedő, nem rút nyereségre vágyó, hanem szelíd, versengéstől ment, nem pénzsóvárgó, ki a maga házát jól igazgatja, gyermekeit engedelmisségben tartja, minden tisztességgel, (mert ha valaki az ő tulajdon házát nem tudja igazgatni, mimódon visel gondot az Isten egyházára?). Ne legyen új ember, nehogy felfuvalkodván, az ördög kárhozatába essék. Szükséges pedig, hogy jó bizonyága is legyen a kívülállóktól: hogy gyalázatba és az ördög tóribe ne essék." (I. Timotheus 3:1-7.)

Életemnek ama több mint három évtizede alatt, amióta Jézus Krisztust élő Úrnak és az én személyes Megváltómnak ismerem, megszoktam, hogy mindig igaz, amit az Ige mond és csak az az igaz, még akkor is, ha az én szívem és elmém mást kíván és mást mond. Ilyenkor - néha rövid, néha hosszú ideig - megbeszélem Istennel a dolgot, vagyis: imádkozom.

Kezdem azzal a vallomással, hogy a dunamelléki püspökválasztás hullám- és habverése között - ki nem látta a hullámzó víz partra hányt szürke habjait? - azt mondtam a Timotheushoz írt levélből sokszor elolvasott Igére: "Uram, az én szívem úgy érzi, hogy nem igaz. Nem igaz, hogy jó munkát kíván, - és én nem kívánom." Tudtam - egyházunk egy bölcs tanítója egyik egyházi lapunkban ki is fejtette, - hogy ez az Ige milyen mást jelent, mint amit közbeszédünkben érteni szoktak: nem azt jelenti, hogy "jó dolga van" a püspöknek, hanem hogy jó munkája. Tudtam, hogy az apostoli korban, az első gyülekezetek életében világért se volt olyasféle püspökség, amilyent a mi református egyházunk - egyes-egyedül az egész világ református egyházai közül, egyáltalán nem bibliai alapon és így nem református szellemben - legutóbbi hanyatló évszázadában kiformált. Vitattam és erősködtem is: Uram Isten, ha igaz is ez a Te Igéd, de a magyar református püspökre ez nem érvényes. Isten azonban visszakényszerített: - Olvasd csak és hidd el, hogy én azért mondom most is és nektek is, hogy rátok és rád érvényes legyen. Mert én titeket, akik már nagyon kinőttetek a kezem alól, ("immár beteltetek, immár meggazdagodtatok"), csendes ébresztő szóval is, meg olyanal is, hogy "akik hallják, mind a két fülük megcsendül belé", visszakényszerítetek az apostoli kor egyházához hasonló helyzetbe, - s egészen a ti hiteteken ("ha valaki hallja az én szót") és engedelmisségeteken ("és megnyitja az ajtót") dől el, hogy ti az én népem vagytok-e, az én egyházam akartok-e lenni és semmi egyéb ("bemegyek ahhoz és vele vacsorálok és ő énvelem").

Meghajoltam az Ő kényszerítő szava előtt és íme, megvallottam - és itt újra immár az egyházkerületi közgyűlés előtt kérem és hittel elfogadom Istentől az Ő bocsánatát azért, hogy nem azzal az örömmel, nem azzal a hálával, nem azzal a boldog, gyermeki hittel vállaltam ezt a szolgálatot, amivel Isten Igéje szerint ezt a "jó munkát", a püspökséget "kívánom" kellett volna. Alázatos vallomásomhoz legyen szabad kapcsolni egy kérést, vagy mindjárt kettőt. Adja meg Isten itt az egyházkerületi közgyűlés tagjainak is velem együtt, egyen-egyen mindnyájunknak, de az egyházkerület gyülekezeteinek is, amelyeknek mi itt csak egyszerű szerve és szolgálja vagyunk, ugyanezt a bocsánatot, nyilván ugyanannak a bűnbánatnak a feltétele alatt. És tanítson meg minket mindenben, tehát a püspökség dolgában is, az Ő Igéjéből látni az Ő kedve szerint való akaratát, - és ahhoz hozzásimulni engedelmesen. Ebben a testületben fölösleges mondanom, hogy ezekben a szavakban egész egyházalkotmányunk revíziójára utalok s néhány töredékes szóban kifejeztem, - amit a püspökválasztás megindulásakor nyilvánosságra hozott levelemben legalább is egy részletre vonatkozóan már kijelentettem - mi az alapmeggyőződésünk a püspökségre nézve. Nem vagyok és nem vagyunk hívei az episcopalismusnak - még burkolt formájában sem - és nem vagyok és nem vagyunk congregationalisták vagy independens felfogásúak. Az Igéből

kiindulva és az Igét mindenek fölé - legfőképpen önmagunk véleményei és mindenki véleménye fölé - helyezve, hitvallásaink útmutatásait alázatosan elfogadva, a presbiter-zsinati egyházalkotmány hívei vagyunk. Engedjük végre a mellünknek szegeztetni azt a kérdést, amiről Révész Imre atyánkfia évekkel ezelőtt kevés figyelmet keltő módon, pedig bibliai alapelvek szerint szólott: Zsinat-presbiteri rendszerű-e a magyar református egyház? Az egyház Ura azóta a meg nem hallott intések és elmulasztott alkalmak következtében egy sokkal szigorúbb, de hitem szerint már eddig is nagyon áldott és a jövőben még több áldást hozó kérdést szegezett és szegez a mellünknek: Az én egyházam-e a magyar református egyház? Sőt az Ő kérdése, mint mindig, még mélyebben hatol, egészen az egyes emberek szívéig, úgy ahogy azt a magyar református egyház missziói munkaközösségének első körlevelében olvastuk: nem azt kérdezi, hogy szeretjük-e egyházunkat, hanem személy szerint azt kérdezi most tőlünk egyenként: Szeretsz-e engem? Alázatosan és szívszorongva, a nagy bukás után így megszólított Simon Péter bűnbánó lelkével felelek és felelünk rá: "Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy én szeretlek téged." Hiszem, hogy velem együtt közösen vallja a Dunamelléki Egyházkerület minden hivatalosa a szigorú szeretet szent Urának színe előtt: "Igen Uram, mi a Te egyházad vagyunk, mert Te így akarsz és Te meg is cselekszed".

Főtiszteletű Közgyűlés! A helyzet és az idő, amiben élünk, szükségessé teszi, hogy még egy rövid időre kérjem elnéző türelmüket egy további személyes vallomásra. Nemrég a keresztyénség eddig legnagyobb világgyűlésén vettem részt Amsterdamban, mint az Egyházak Világtanács által meghívott tanácskozó tag. Ellent kell állnom a csábításnak, hogy Amsterdam nagy élményeiről beszámoljak, mert a mostani alkalom más feladatra kötelez. De abból a kavargó nagy élménytömegből, amit átéltem ott, ahol a föld kerekiségének minden része színben és szellemben képviselve volt, egyetlenegy idekívánczik a kerületi közgyűlés elé, pedig külsőképpen szinte függetlennek látszik Amsterdamtól. Egy este történt. Kifáradva a reggeltől késő estig tartó zsúfolt programban, otthon maradtam, ültem a szobám ablakánál és néztem a vizet, az eget, a csillagokat és természetesen haza gondoltam. Akkor kigyúlt bennem egy kérdés, élesen és pontosan megfogalmazódott három szó - ó, ha én valaha úgy tudnám elmondani, leírni vagy elsírni ezt a három szót, ahogy ott este, egyedül, bennem kigyúlt és égett: Mit - raktál - rám? Ebben a három szóban akkor minden benne volt. És a három szó lassan szétvált egymástól, külön-külön lángolt mindegyik.

Mit? Elvonult előttem a helyzet, a sorsunk, az állapotunk és a feladatunk. Végig, végig vonult szemem előtt az a három évtized, 1914-től 1944-ig, - majd ez a három év, 1945-től 1948-ig. Újra láttam és átéltem, ami történt s döntően nagy helyzet foglalt el ebben a sorozatban az, ami nem történt: az elmulasztott alkalmak kínos és vádoló, elsősorban önmagamot vádoló képei. Láttam a nagy összeomlást, amely nagyobb volt talán Mohácsnál is, - csak azt nem láttam, ami akkor, a reformációban újra fölfedezett Igéből életet támasztott: a bűnbánatot, a mély és alázatos meghajlást Isten igazságos élete alatt s bocsánatot és a kegyelmet, - úgy, ahogy akkor megszólalt, a magyar reformátorok bizonyágtevő szavában és életében. Láttam a romokat, egyházunk külső életében is: mennyi templom, parochia, gyülekezeti otthon pusztult el, - és a még fájdalmasabb belső romokat: gondok alatt roskadó gyülekezeteket, látszatéletem élő "nagy egyházakat" és majdnem életképtelen törpe gyülekezeteket, csüggedő lelkipásztorokat, széthúzó és széthulló népet. Milyen ellentétek, sokszor milyen mély szakadékok emberek között, akik egy ügyet kellene, hogy szolgáljanak, sokszor körülhatároltam is egy munkamezőn... Minek folytassam? Aki nem szereti az illúziókat, nagyon jól elképzelheti a folytatást.

Amikor az első szó, a "mit", alaposan meggyötört, következett a még rosszabb, az utolsó szó: rám. Az ember általában hajlamos arra, hogy terheket és feladatokat, kísértéseket és megpróbáltatásokat bölcsen és tárgyilagosan megmagyarázzon, ha a kereszt a más vállán van - Jóbnak is sok szép, okos dolgot mondogattak a barátai, - de az ügy akkor igazi, amikor rólam van szó. Miért éppen én? Miket várnak tőlem, Uram Isten? Amit a rosszindulat vár, azt még csak elhessegeti az ember. Amit az egyház valóságos hivatását nem sértő tájékozatlanság vár, arra majd világosságot derít a jövő. De amit sok hű, egyházát és az evangélium ügyét szerető ember vár! Lehetett-e más a veséket vizsgáló Isten előtt az én feleletem, mint a majdnem-kétségbeesés? Nem vagyok én erre se alkalmas, se képes. (Ha valaki ezt nem-hittel, nem-keresztyén-füllel hallgatva elszomorodik vagy megbotránkozik, talán megvigasztalom valamivel mielőtt részvétét nyilvánítaná az egyházkerületnek, hogy ilyen püspöke van. Azzal vigasztalom, hogy volna egy igazán rossz eset, ha olyan püspöke lenne, aki alkalmasnak, képesnek és erősnek tartja magát. Én akkor nyilvánítanám legmélyebb részvételemet magunknak.)

A két gyötrő szó elvégezte munkáját. Soha azt a néhány órát el nem felejttem. És akkor kigyúlt szelíden, égett mindig fényesebben az addig észre sem vett közepső szó: Mi raktál rám? Hiszen ebben

benne van a Személy, Aki rakta! Te, ó mindenek egyetlen Ura, és az én irgalmas Uram, Te raktad rám. A két másik szó félelmei, mint a könnyű felhők a nap sugarától, szétfoszlottak és csak a középső szó maradt meg. Helyesebben: csak Ő maradt és marad meg a középben. A szó azután egy szebb szóval cserélte ki magát, most már így hallottam. Mit bíztaál rám?

Később, jóval később a három szó közül az utolsó megszegyellte magát és pirulva ő is kicserélődött. Hogyan is gondolhatom azt, hogy "rám"? Hiszen mi egy ember az Isten egyházában? Végzetes tévedés lenne, ha egyházunkban úgy tekintenénk a püspökre, ahogy az Isten egyházában sohase szabad emberre nézni. Végzetes tévedés lenne, ha én magam elhinném magamat, esetleg mások jó- vagy nem-jóakarátú inspirációjára, mintha bizony én volnék az, akire mindent rá lehet rakni. Nem rám, hanem ránk! Alázatosan és - remélem - most már helyesen, így él ez a kérdés bennem: Mit bíztaál ránk?

Az egyház - egyház legyen.

Ugyanazt bíztaál rám, amit mindnyájunkra bízott, akik a szigorú szeretet vizsgáztató kérdésére a Simon Péter feleletét adjuk: "Legeltesd az én bárányaimat! Őrizd az én juhaimat! Legeltesd az én juhaimat!"

Meggyőződéselem ugyanaz, - ha lehet még fokozottabban, - amit 1945-ben, amikor Isten parancsára beálltam a törésbe (Ezékiel 22:30), államtitkárságom kezdetén valamennyi magyarországi református és evangélikus lelkipásztorhoz intézett körlevelemben így írtam:

"Fogadjátok el tőlem, amit mondok: ha én értetek és helyettetek vállaltam a kultuszminisztérium politikai államtitkárságát, ti most szenteljétek oda magatokat egész odaadástokkal az egyház mindennél fontosabb lelki munkájának. Aki most közöttetek önző tud maradni, saját érdekét tudja nézni, önön veszteségeit és kárait siratja, szégyellje és utálja meg magát és becsületes bűnbánattal tegye kezét az eke szarvára. Az egyház nem azért van, hogy önmagát fönn tudja tartani, hanem azért, hogy Isten országának, tehát Isten királyi uralmának hirdetője legyen ebben a világban. Az egyház Isten országáért van. De legkevésbé papok fenntartására szolgáló intézmény. Az Isten adott az Ige szerint az Ő egyházának pásztorokat, tanítókat, evangélistákat szolgálat munkájára, a Krisztus testének építésére. Vagy komolyan vesszük minden vonalon, tehát az anyagi kérdéseket illetően is Jézus változhatatlan törvényét és biztos ígéretét: "keressétek először Isten országát és annak igazságát és mindenek megadatnak néktek" - vagy méltók vagyunk arra, hogy sokkal súlyosabb ítélettel látogasson meg az Isten.

Az egyház lelki ébredésének, belső erőink megépítésének szolgája voltam és vagyok, tehát ama bizonyos egy-ügyű ember. Az evangelizáció, a gyülekezetépítés, a misszió a szívem ügye s új helyzetemben Isten kegyelmében bízva, ebben látom szolgálatom derekas részét. Aki mást vár tőlem - belül vagy kívül - csalódnai fog. Isten legyen hozzám irgalmas, hogy akik azt várják, amit én is kívánok, ne csalódjanak. Ezért az első, a fő, vagy talán az egyetlen kérésem az egyházkerülethez: a dunamelléki gyülekezetekhez, bennük minden imádkozó lélekhez és közösséghez az, amit Pál kért szinte minden levelében - hogyne kérném én ezerszer több okkal, mint ő -: "minden imádsággal és könyörgéssel imádkozván... én érettem is" (Ef 6:18-19). A megújuló magyar református egyháznak jobban kell hinnie az imádság erejében, mint eddig, valóságosabban és gyakorlatilag kell hinnie benne. Isten ki akar bennünket vezetni abból az önáltató magatartásból, amellyel magunkat "az Ige egyházának" neveztük, mert Szentlélek nélkül az úgynevezett Ige csak szó és az úgynevezett egyház csak e világ szerint való társaság. Ezért döntő, megújulásunk és megépülésünk szempontjából, az örökké friss és új imádság: "Jövel Szentlélek Úr Isten!"

Egyház és állam.

Rövid, egyszerű és világos szeretnék lenni. Legyen szabad hinnem, hogy ezt megtehetem, mert álláspontomat sohase titkoltam ebben a kérdésben az elmúlt három év alatt.

Előre bocsátok két megjegyzést. Az egyik az, hogy változatlanon meggyőződéselem, amit 1946. május végén, az államtitkárságtól megválva, búcsúzó körlevelemben szintén valamennyi lelkipásztornak megírtam: "Az állam és egyház viszonyának kérdése harmad- vagy negyedrangú kérdés... Isten és az egyház viszonyához mérten. Nekünk Istent kell komolyan vennünk, mert Isten komolyan vesz minket. Vagy kegyelmesen, vagy ítéletesen, de befogja nekünk bizonyítani, hogy az egyház ügye az Ő ügye." Azért hangsúlyozom ezt újra, mert mély meggyőződéselem, hogy az egyháznak, mint testnek az ő fejével, a Krisztussal kell közösségben lenni. A fej uralkodik, a tagok engedelmeskednek. S ha ez az egyedül döntő viszony rendben van és mindig újra rendbe tevődik, a többi már könnyű és magától értetődő.

Másik megjegyzésem utalás arra, hogy nemcsak legutóbbi zsinati ülésünkön, értekezleten és nyilvános gyűlésen elmondottam a magyar református egyháznak az új magyar államhoz való egészséges és békés viszonyulására vonatkozó álláspontomat, hanem az Egyetemes Konvent kiadásában megjelent füzetem ("A magyar keresztyénség az új magyar államban") minden gyülekezetünknek megküldött és így a részletezésről most lemondhatok. Röviden és egyszerűen - és tudva, hogy a rövidre tömörítésben mindig a félreértések veszélye van - a következőket vallom: Az a meggyőződésem, hogy a szó teljes értelmében totális háborúvesztés Isten ítélete volt rajtunk, - s az Ő ítéletei mindig igazságosak. Meggyőződésem, hogy az ítéletes romok helyén megindult új magyar életben, a magyar köztársaságban Isten adott új, irgalmas életlehetőséget és nagyon megbecsülni való szolgálati alkalmat egyházunknak. Tudom, hogy az a hatalmas forradalmi átalakulás, amin a magyar állam élete ezekben az években átmegegy, nagyon komoly feladatokat és nagyon komoly kísértéseket jelent az egyházra. Az a meggyőződésem, hogy minél kevésbé szenteljük oda magunkat a feladatainknak, annál könnyebben válunk áldozataivá a kísértéseknek. Feladatunkat az előbbieken igyekeztem világosan megmutatni. De mély szükségét érzem annak, amit a Konvent által kiadott füzetemben többször és részletesen megtettem, hogy Ravasz Lászlóra itt hivatkozzam, akinek 27 püspöki jelentését most szolgálatomra készülve nagy tanulsággal végigolvastam. Azt hiszem, nem volna méltó hozzá és hozzánk, ha - nem akarnánk tanulni tőle. A sok közül, amit tanulhatunk, legutolsó püspöki jelentésére utalok. Ez az utolsó püspöki jelentés azért is nagy hála indító cselekedet volt, mert az ő egyedülállóan finom stílusa miatt könnyebben bevehető formában, de lényege szerint kíméletlenül őszinte helyzetfeltárás volt és iránymutatás a jövő felé. Az egyház feladata és kísértése ebben a jelentésben így hangzik:

"Az a nagy szociális forradalom, ami átalakította Magyarországot és lassanként átalakítja az egész világot, elsöpörte a megelőző államrendet annak az osztálynak az uralmával együtt, amelyen ez a rend felépült, sőt polyvaként elsöpörte magát az illető osztályt is. Ilyen helyzetben kísértése az egyháznak, hogy azonosítsa magát a letűnt osztályuralommal és az új államrendben ellenséget lásson. Kísértése az államnak, hogy azonosítja az egyházat a letűnt államrenddel és benne ellenséget lásson. Ha az egyházat megegyti ez a kísértés, az a végzetes szerep vár rá, hogy átalakul egy illegális politikai párttá. A maga táborába gyűjti az elégedetlen és ellenzéki elemeket, a hozzá való tartozás nem a hitnek, hanem a politikának lesz az állásfoglalása. A kormányzatot mindez arra bírja, hogy a saját politikai pártjának hatalmi érvényesülését az utolsó egyetlen akadálnak, az egyháznak politikai letörésével biztosítsa.

Mindez azonban nem igaz. Az egyházak vezetői Krisztus seregéből nem akarnak politikai pártot csinálni s a kormányzat felelős emberei nem akarják a Krisztus egyházát letörni vagy szétzilálni. Ezért szükséges, hogy hamis látszatok eltűnjenek, a helyes valóság érvényesüljön s a "clara pacta boni amici" klasszikus szabálya ezen a területen is érvényesüljön. El kell érünk, hogy az egyház ne legyen politikai tábor, amely akár az állam politikai céljai ellen, akár az állam politikai céljai mellett felhasználja azt a befolyást és tekintélyt, amit Jézus Krisztusról a lelkek építésére és Isten országa szolgálatára vett."

Teljesen elfogadom ezeket a megállapításokat. És azt a következtetést is, amivel Ravasz László ezt a fejtegetést folytatja: "A legsürgősebben hozzá kell látnunk egész egyházi életünk átszervezéséhez, amely immár el nem utasítható módon időszerűvé lett. Ha ezt az átszervezést közelebbről jellemezni akarom, három műszót használok: specializálódás, koncentráció, spiritualizáció, vagyis az egyháznak visszahúzódása legsajátosabb életterületére, az egyház munkájának a gyülekezeti élettevékenységként való gyakorlása, végül az egyház gyökeres átlelkesedése az, amiből az egyház megújulása összetevődik."

Ha egyházunk nem tudja azt a feladatot, amit Isten parancsol és amit Isten lehetővé tett - éppen az új magyar állam kormányzatának az egyházi munka szabadságát biztosító és az egyházakat támogató magatartása által is - "gyökeres átlelkesedéssel" magára vállalni és végezni, menthetetlenül áldozatává lesz annak a kísértésnek, hogy hamis politikai fronton harcba kerüljön, amiből nem hitvalló mártírság, csak egyszerű vereségek lesznek. Egyházunk azt az új helyzetet, amit a szocialista irányban átalakuló magyar demokrácia ad, nyíltan és egyszerűen elfogadja Isten kezéből kapott lehetőségnek. Ha azt alázatosan megcselekszi, akkor mindent rábízhat az ő Urára. Az ő Ura adhat neki kegyelemből hosszú vagy rövid türelmi időt arra, hogy múltbeli harmadosztályú államegyházságból hitvalló szabad egyházzá legyen. Ha pedig az ő Ura mást ad, az Ő kezéből fogadjuk s hiszünk abban, hogy az erőt is Ő fogja adni. Semmi esetre se szabad a mi magatartásunkon múlni annak, hogy az új magyar köztársasággal őszintén békés viszonyban legyünk s amennyire rajtam áll, én mindig a békesség szolgája akarok lenni. Tudom, hogy az egyház az Ige szerint mindig feszültségben van a világgal és bizonyos értelemben mindig szemben áll a világgal. De sohase felejtheti el, hogy mindig egyedül az ő Urának engedelmeskedik és

sohase "test szerint vitézkedik" (1.Kor 10:3). Ha az ő Urának parancsa szól, ha olyan döntés elé állíthatnák az egyház, mint Dániel és három ifjú barátja, vagy mint a Cselekedetek könyvének 5. részében az apostolok, akkor megkapja a bátorságot ugyanarra a hitvalló feleletre, amit Péter és az apostolok mondtak: "Istennek kell inkább engedni, hogynem az embereknek".

Ezek a bibliai-egyházi alapelvek vezették zsinatunkat, amikor az új magyar állam kormányzatával megegyezést létesített. Akik velem együtt a megegyezésen fáradoztak, jó lelkiismerettel állnak Isten és emberek színe elé abban a meggyőződésben, hogy egyrészt az egyháznak az a feladata, hogy a békeség munkálója legyen a magyar társadalomban, másrészt, hogy a benne levő nagy építő erőkkel a jóakarató emberek munkáját segítse. Tudom, hogy a megállapodás sok bírálatot is von maga után. Mikor azonban a megállapodás eredményéről őszinte mérleget készítünk, nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy ősi kollégiumokat őriztünk meg az egyház munkamezején, tanárok és tanítók ezreinek munkáját és existenciáját biztosítottuk, templomok és gyülekezeti házak újjáépítésére kaptunk lehetőséget s megnyertük az egyház további missziói tevékenységének feltételeit is. Mindez azonban kicsiny jelentőségű ahhoz a felismeréshez mérten, hogy az egyház Ura maga nem értette félre református egyházunk alázatosságra törekvését és keskeny-út-vállalását, hanem gazdagon fejezi ki áldását abban, hogy máris az ébredés örvendetes jeleivel ajándékozza meg gyülekezeteinket. Kifejezzük itt azt a reménységünket és bizalmunkat, hogy egyházunk jövővé életigényeire s a megállapodás függő részleteire vonatkozó tárgyalásaink ugyanolyan megértésre találnak a kormányzatnál, mint amilyen megértést a kormány illetékes tényezőinél az előkészítés során tapasztaltunk.

Akaratom ellenére máris többet foglalkoztam külső kérdésekkel, mint szükséges. Aki a régi világba visszatekintve siratja azokat az "előnyöket", amikben az egyháznak akkor része volt, - remélem mindig kevesebben hullatjuk ezen könnyeinket, - gondolja meg, milyen megkötöttségeket jelentett ez, hogy egyebet ne mondjak, pl. 1944-ben. Igazat adok Barthnak: "Ha az egyház lemondva mindazokról a számára alapjában lényegtelen és kétes értékű hatalmi pozíciókról és befolyási szférákról, eltökélten a legsajátosabb területére vonul, akkor nem visszavonulóban van, hanem éppen "előrenyomulóban". Ugyanis éppen ekkor és éppen ebből, - az evangélium tiszta hirdetéséből és az úri szent vacsorával való tiszta élésből - nyeri el az egyház azt a megbízatást és teljes felhatalmazást, amellyel a politikai és szociális életkörben is tekintéllyel, igazságosan és bátran gyakorolhatja őrállói tisztjét, amelyet az új magyar állam keretei között sem szabad elmulasztania és amely nélkül egyszerűen nem lenne igaz egyház, hanem csak néma eb."

Hozzá kell szoknunk, hogy egyházi gyűléseinken sokkal többet foglalkozzunk a magunk ügyeivel, a legsajátosabb feladatainkkal, mert ha ezt jól végezzük, életünk és munkánk gyümölcsei meg fognak mutatkozni a nép és a nemzet életében. A tényleges egyházra: a gyülekezetekre kell gondolnunk mindenekelőtt, mert az egyház ott él, ott ecclesia. Onnan jöhet egyedül az a megújulás, amelynek alapján az egyház őrállói és prófétai tisztjét is gyakorolni tudja az új magyar állam keretei között.

A többi egyházak.

Az oekumenikus mozgalom nagy világténye is kötelez, az Úr Jézus főpapi imája szívünk gyökeréig arra indít, hogy a magunk egyházát ne úgy szeressük, hogy másokét megvessük. Az Una Sanctanak mi csak egy tagja vagyunk s mindenkivel egynek érezzük és valljuk magunkat, aki ugyanannak a Főnek, a mi Urunk Jézus Krisztusnak tagja velünk együtt. Elvileg ez a hívők egységét jelenti, amelynek mindig alapérzésnek kell bennünk lenni. A református egyház akkor hű önmagához, ha oekumenikus.

Gyakorlatilag a hívők egysége olyan állandó feladat, ami nem egyszer inkább probléma, mint feladat. Kezdjük azon, ami nem probléma, hanem szívünk szerint való feladat. Az evangélikus egyház történelmileg is, szelleménél fogva is a legközelebb álló testvérünk. Ennek az egyháznak lelki megújulása, belső megerősödése nekünk is őszinte vágyunk s benne minden evangéliumi életáradás áldott jeleiért velük együtt adunk hálát Istennek. Gondjaikért és szorongásaikért az ő legjobbjaikkal együtt imádkozunk, kérve Istent, hogy különösen a mostani válságból vezetőiket Ő vezesse a békés és gyümölcsöző munka-lehetőség jó megoldására.

Testvéri szeretetünk és az evangélium ügyében az együttműködésre való hajlandóságunk készséges a számban kisebb evangéliumi egyházak, baptisták, methodisták, a testvérgyülekezet felé.

A római katolikus egyházzal való kapcsolatunk mindig problematikus volt. Végigtekintettem az elmúlt 27 év püspöki jelentéseit s nem kívánok ezek alapján emlékeztetni a közelmúlt évtizedekre, amelyekben ez a kapcsolat mindig fájdalmas kérdés volt. Tudatában vagyok annak, - ahogy előbb említett

füzetemben meg is írtam - hogy "az evangéliumi egyházak nem felejthetik el, hogy közös örökségük van az egyetemes keresztyénségben a római katolikusokkal s akiket a római egyház a maga szentjeinek különlegesen kijáró tiszteletben részesít, azoknak jó részében mi is a keresztyén egyháztörténelem Istentől adott ajándékait látjuk. Arról sem feledkezhetik meg az evangéliumi keresztyénség, hogy a hívő római katolikus emberekkel a Krisztusban egynek érzi magát." Ebből az következik, hogy mi ne legyünk soha békebontók, testvérietlenek, soha a szeretet parancsolatáról meg ne feledkezzünk, de - illúziókkal se áltassuk magunkat. Nem vállaljuk azt, amire néha jók lennénk, ti. a "segédcapatok" szerepét, addig amíg a mór meg nem tette kötelességét. Élénken előttünk van az amsterdami világgyűlés friss tanulsága, amellyel szemben Róma nemcsak elzárkózott, hanem Hollandia valamennyi római katolikus templomában a világgyűléssel egyidejűleg imádkoztatott azért, hogy a Rómától elszakadtak térjenek vissza az egyedül üdvözítő egyházba. Ismét Barth álláspontjára hivatkozom, aki szerint ezzel az egyházzal nem lehet oekumenikus kapcsolatunk, hanem csak a misszióé és az evangelizációé, amit teljes szeretettel kell vállalni. A római katolicizmussal, mint zárt hatalmi rendszerrel egyébként mi csak a beolvadás árán juthatnánk közösségre. Nagy tévedésnek tartjuk az ún. keresztyén egységnek egy olyan értelmezését, amely a politikai katolicizmussal akar közös frontra állni, elfelejtve, mi lenne a következménye - Isten ne adja! - egy ilyen front győzelmének. Mindez nem jelenti, hogy mindig készek ne lennénk arra, hogy a valóban keresztyén lelkekkel a hit, a keresztyén élet és az ebből fakadó erkölcsi értékek szolgálatában együtt legyünk.

Az egyházak vonalán meg kell még állni egy testvéri szóra, egy nem-keresztyén egyháznál, a zsidónál. Egyházunkban még nagyon kevés a bibliai, tehát a valóban keresztyén látás a zsidókérdésben. Nyilvánvaló, hogy Isten valamit tett a Jézus Krisztusban, ami mélyen és elválaszthatatlanul összefügg a zsidósággal. Magunkra nézve ez két elkötelezettséget jelent. Az egyik - még ha fáj is zsidó testvéreinknek - a zsidók közötti misszió. Ha erről az egyház lemondana, elsősorban Ura iránt lenne hűtlen és engedetlen, de a legmélyebben megbántaná a zsidóságot is, mert nem tekintené őket is éppen olyan megváltásra és békességre szoruló embereknek, mint akárki mást. A másik - hangsúlyozom, hogy a missziótól egészen elválasztandó és szigorúan megkülönböztetendő feladat: küzdelem az antiszemitizmus ellen. Az egyháznak az a feladata, hogy minden gyűlölet ellen harcoljon. S nekem az olyan szavak, amik úgy kezdődnek, hogy anti-, eleve gyanúsak, mert azt szeretem, ami úgy kezdődik, hogy pro-. (Nyilván nem az antialkoholizmusra gondolok.)

Főgondnokválasztás.

Áttérek most belső ügyeinkre. Az egyházkerület közgyűlésére az a feladat vár, hogy intézkedjék az egyházkerületi főgondnoki tisztt betöltéséről. Kötelességemnek tartom erről a fontos kérdéstről némi tájékoztatást adni. Köztudomású, hogy egyházkerületünkben szinte egyidejűleg üresedett meg a püspöki és főgondnoki tisztség. A felelős vezetőség gondját a dolog természeténél fogva olyan nagy mértékben kötötte le a püspökválasztás előkészítése, hogy nem fordíthatott annyi időt a főgondnoki állásra, amennyit bizonyára egyébként érdeme szerint fordított volna. Sajnos, nem érvényesült Ravasz László akkor velem is közölt bölcs álláspontja, hogy a főgondnoki tisztségre a szavazás a püspökválasztás befejezése után történjék. Most mégis ez a helyzet alakult ki, a pótválasztáson több szavazatot nyert Kardos János egyházmegyei gondnok atyánkfia lemondása következtében. Kardos Jánost ebben az ügyben kezdettől fogva egyetlen szempont vezette: református egyháza iránti őszinte szeretete. Már a főgondnokválasztás első napjaiban kinyilvánította azt az elhatározását, hogy megválasztása esetén ezt az általa rendkívül nagyra értékelt magas egyházi tisztséget nem tudná elfogadni, s ezt az elhatározását fenntartotta. Senki sem vitathatja el tőle, hogy döntésében nem a maga, hanem egyháza ügyét tartotta szembe előtt. Így alkalmat adott az egyházkerület gyülekezeteinek, hogy ezt a tisztséget minden nem-egyházi, minden evilági szemponttól megtisztítva - ami sohase volt és sohase lesz könnyű - az Ige fényénél Isten kedvező akaratát keresve igyekezzenek betölteni. Kardos János döntését ezzel a lélekkel kell fogadni s most nem azt kell kérdezni elsősorban, hogy ki legyen, hanem hogy milyen ember legyen az egyházkerület főgondnoka. Nem kívánom a közgyűlés már nagyon igénybevett - és bizony még néhány fontos ügyünkkel igénybe veendő - figyelmét sokáig lekötöni, de legyen szabad két szempontot hangsúlyozni. Az egyik visszautalás arra a bibliai Igére, amit beszédem elején fölolvastam. Ott az episcoposról van szó, a gyülekezet vagy a gyülekezetek felvigyázójáról s ez a szó a Biblia szerint egyenlő értékű a presbyteros szóval. A másik egyházi tisztségre tér át folytatólag Pál apostol a Timotheushoz írt levél idézett részében és így folytatja: "Hasonlóképpen a diakónusok is..." Világos, hogy azokat a bibliai elveket, amelyeket ott

az Ige elénk tár, minden kockázat nélkül alkalmazhatjuk az egyház minden vezető tisztségére. Nem úgy kell tehát a főgondnoki tisztségre néznünk, ahogy - sajnos - a régi világban sokszor néztünk, amikor eluralkodott az a helytelen és sok kárt okozó szempont, hogy úgynevezett világi vezetőinket a politikai életben magasra jutott, vagy a társadalmi téren, esetleg vagyonban előkelő emberek közül választottuk. Sokszor megtörtént, hogy az ilyenek alól elfutott a víz, - s megmaradtak az egyetlen helyen, ahol szinte minden tisztség életfogytiglan tartott. Meg kell gyökeresen változni a szempontunknak, ami nálunk csak egyet jelenthet: vissza a Bibliánkhoz! Az egyik kérésem tehát ez: olyan embert keressünk, akire az Ige igénye illik, akire el lehet ilyeneket mondani: "tanításra alkalmas" és megvan nála "a hit titka tiszta lelkiismerettel". Egy első presbitert, hívő és bizonyágtévő életű embert, akinél nem hiányzik az Igének ez a feltétele sem, hogy "jó bizonyága legyen a kívülvalóktól".

A másik kérésem: ne felülről válasszunk, hanem kezdjük meg - még ha elejével lassan és csikorogva megy is - gyakorlatilag is komolyan venni gyülekezeteinket, presbitériumainkat, mint gyökeret, ahonnan nő ki minden ún. felettes egyházi közület. Jelen esetben ez azt jelentené, hogy záros rövid határidőre presbitériumaink küldjék be az egyházkerület elnökségéhez ajánlásukat, megírva azoknak neveit, akár saját gyülekezetükből, akár az ország bármely részéből valók, akiken véleményük szerint rajta van Isten Lelkének jele, hogy az egyházban "példányképei legyenek a nyájnak" (I. Péter 5). Még ha kevés volna is egy ilyen eljárás eredménye, azt hiszem megérné a fáradságot, mert ébresztené és fokozná presbitériumaink alvó felelősségét a nagyobb egyházi közösségek iránt. A beérkezett névsort - a presbitériumok az ajánláshoz rövid indoklást is adnának - akár az egyházkerületi tanács, akár az esperesi és gondnoki értekezlet azonnal feldolgozná és a szükség szerint a maga véleményét is hozzátéve szétküldené valamennyi presbitériumnak: válasszanak. Valamennyi ellenvetést ismerem, amit ez ellen föl lehet hozni, csak kettőt nem lehetne az új eljárás ellen mondani: azt, hogy nem református és azt, hogy nem demokratikus.

Munkánk.

Végére érkeztem, pedig velem együtt bizonyára mindenki érzi, hogy most kellene kezdeni. De az élet nagy törvénye, hogy sokkal kevésbé programokból, mint inkább munkából áll. Az előttem álló munka irányvonalai, azt hiszem az eddig elmondottakból is világosak. A többit, ha Isten éltet és kegyelmet ad, inkább a munka maga mondja majd el.

Munka a gyermekmisszióban. Fölajánlom minden tölem telhető szeretetteljes segítségemet hitoktatóinknak, megnőtt felelősségű szent munkájukban. A megváltozott helyzetben gyülekezeti lelkipásztoraink ismerjék föl a gyermekek hitoktatásában rájuk váró igen komoly felelősséget és szent hivatást. Olyan helyeken, ahol a hitoktató kevés, a gyülekezeti lelkipásztor számára a terület nagy, gondoskodni kell laikus munkások kiképzéséről, akiket Isten bizonyára már előkészített, - az egyház dolga, hogy fölismerje, megtalálja és a szükséges ismeretekkel felszerelje őket. Nagy hivatás vár itt a missziói munkaközösség tervbevett bibliai iskoláira és laikus egyházi munkásokat képző intézményeire. Az egyház laicizálása, ami ma világszerte a legkomolyabban fölismert feladat, nekünk különösképpen Istentől adott lecke. Mert ha nem tudjuk lelkipásztorainkat igazán munkába állítani és ha nem tudjuk papi-egyház mivoltunkat, ugyanakkor mint régi ruhát levetve a hívő-bizonyágtévő egyháztagokat a gyülekezetépítésben munkába állítani, össze fogunk roppanni az el nem végzett feladatok súlya alatt. Fölajánlom minden tölem telhető szeretetteljes segítségemet önkéntes gyermekmissziói munkásainknak, a jelentőségében folyton növekvő vasárnapi iskolának, szívből kívánva, hogy e munkaterület munkásai szaporodjanak és növekedjenek.

Ide tartozik egyesített budapesti középiskolánk: a Lónyay-utcai gimnázium és ennek leánytagozata: a Baár-Madas. Döntő lesz jövőjükre, mennyi Istennek szentelt életű nevelő munkálkodik bennük és mennyi evangéliumi hatás árad belőlük, s ezért szeretném e tanintézetünk szolgálatából kivenni a magam részét. Talán nem félreértést, hanem megértést talál az a hő óhajtásom, hogy megmaradt iskoláink ezután ne egy-egy kerület, hanem az egész magyar reformátusság iskolái legyenek.

Munka az ifjúság között. Szeretnék sokat velük lenni és megújulni közöttük a szolgálatban. Áldom Istent az evangéliumi ébredésért, amelyik különösen és csodálatosképpen elsősorban ifjúságunk között vált egészen szemmel láthatóvá.

Munka lelkipásztoraink között. Ezt a sorsot ismerem, kicsi falu törpe gyülekezetének magányos órhelyén, munkástelepen, virágzó középgyülekezetben és nagyvárosi tömegegyházban egyaránt. Semmi

se áll szívemhez közelebb, mint a lelkipásztorok sorsában tovább osztolni, hitüket és szolgálatukat erősíteni, mert ez a fő dolgom.

Theológiai akadémiánk felé különös gonddal és féltő szeretettel fordulok. A lelkésznevelés ügye stratégiai pont az egyház jövője szempontjából. Örömmel állapítom meg azokat a jó kezdeményezéseket, amelyek a theológiát a gyülekezetekkel élő kapcsolatba kívánják hozni. Adja Isten, hogy theológiánk olyan legyen, amiről a gyülekezetek bizonyosan tudják, hogy érdemes fenntartani - és gyülekezeteink olyanok legyenek, amelyek készek és alkalmasak a theológia fenntartására.

A presbiterek és általában a férfiak közötti munka az egész egyház megújulásának döntő tényezője. Már régen mondtam, hogy az asszonyok áldott szolgálatát nagyon megbecsülve, veszedelmesnek tartom egyházunk elasszonyosodását. Nekünk presbiterek kellene, akik igazán azok, - megtért, hívő és engedelmes életű férfiak kellene, akiknek ügyük az evangélium ügye, akikben győzött a megváltó Úr Jézus Krisztus és akik hitből élnek és hit által szolgálnak. Inkább legyen gyülekezeteinkben kevesebb presbiter, aki valóban az Úrnak szolgál, mint egy nagy dísztestület, amelyik tehetetlenségi nyomatékként inkább útjában áll, mint utat készít a szíveket rabul ejteni akaró Jézus Krisztusnak. Gedeon harcának nagy tanítását el ne felejtjük.

Nőszövetségünkért, leányaink és asszonyaink közötti munkáért is kész vagyok a szolgálatra, mert tudom, hogy bennük és általuk eddig is mennyi áldást adott az Úr.

A sajtó, a nyomtatott betű szolgálatát ezután is fontos feladatnak tartom, a magam munkája szempontjából is. Messze elnyúló kar a sajtó, amellyel oda is elér az ember, ahova maga nem jut el. A sajtószolgálatban éppen olyan fontos az, hogy legyenek megfelelő könyveink, traktátusaink és újságjaink, mint amilyen fontos, hogy legyenek, akik ezt olvassák. Ezért az iratterjesztés minden vonalon megszervezni és újjászervezni való feladat. A konventi sajtóbizottság és a missziói munkaközösség már elindult ebben a munkában és én nagy reménységgel kívánok az erők összefogására áldást.

Bibliafordításunk revíziója és az új énekeskönyv mindnyájunk legnagyobb figyelmét érdemli. Az új Biblia kiadása, véleményem szerint, éppen úgy az egyház, illetve az egyházak ügye, mint az énekeskönyvé. Egyetemes egyházunk bizonyára meg fogja találni a módját, hogy a többi evangéliumi egyházakkal való testvéri egységben az új bibliakiadás egészen a mi ügyünk legyen.

Szabad evangelizáló és missziói közösségek felé is hadd legyen egy szavam. Amennyire tőlem telik, szolgálom az erők egyesítését a magyar református egyház Istentől máig megőrzött történeti egységében. Isten iránti mély hálával látom, mennyire él ugyanez a vágy szabad evangéliumi munkaközösségekben, mennyire közel hozta az eddig látszólag távolállókat Isten Lelkének egyesítő munkája a most nyáron alakult missziói munkaközösségben. Jó, ha az ún. szabad mozgalmak semmit se veszítenek a szabadság és a spontaneitás lendületéből, amikor öntudatosan vállalták soha el nem hagyott lelki édesanyjuknak, imádságaik és bizonyágtételük minden gyümölcse hordozójának a magyar református egyházat. Ugyanakkor jó, ha a történeti egyházra hivatkozók, akik nem egyszer az evangélium igényét és ellenük szóló támadását akarják kivédeni e hivatkozásukkal, nem felejtik el azt, hogy nem a tegnapi és a tegnapelőtti egyház friss hagyománya az igazi történelmi egyház, hanem vissza kell menni a messzebb múltba, a reformáció századának frissen és élettellejesen áradó egyházi hagyományához. A feszültség a szabad evangéliumi és az egyházi vonal munkásai között lényegesen megenyhült, sőt talán feloldódott. Nagy erőforrások fakadhatnak így a missziói munkaközösség által az egész egyházunk megelevenedésére.

A misszióért, a szó igazi értelmében vett misszióért különös kiváltságomnak tartom ezután is tovább dolgozni. Kár, hogy megragadt rajtunk a belmisszió korszakából ez a helytelen elnevezés, amelynek gyűjtőfogalmába tulajdonképpen az evangelizációt és minden gyülekezetépítő munkát beleértünk. A misszió az egyház elsődrendű életérdeke s amelyik egyháznak nincs pogánymissziói és zsidómissziói munkája, az már nem egyház. Köszönjük meg Istennek azt a kicsit, ami nekünk e két missziói munkából van s kívánjuk áldást arra a két új otthonra, amelybe e két munkaágunk éppen most telepedett meg: a Jó Pásztor Bimbó-utcai otthonára és árvaházára, és a Külmissziói Szövetségnek a hajdúböszörményi Kálvineum épületében most megnyíló külmissziói iskolájára és intézetére.

Isten munkája végtelen és határtalan. Néhány csöppet próbáltam kimeríteni a ránk váró munka nagy tengeréből. Kifogtam volna az időből, ha alaposabb akartam volna lenni. De legalább a fősorolásból ki nem maradjanak, amik a szívemben és gondjaimban ott vannak: A segédlelkész-kérdés lelki és anyagi szempontból, - a diakonisszák képzése és áldott szolgálata, esetleg új munkamezeje, - a kántorképzés igen fontos és sürgős ügye, - a diakónus munka föllevenítése és általában: aprópénzre

váltása az egyház "gyökeres átlelkésedésének." Mindez a sok, mindez a lehetetlen csak úgy lesz lehetséges, ha Isten azt mondja és én azt hallom veletek együtt: "Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el."

Befejezem. Vázlatos és töredezett a kép, amit adhattam s nagyon lehet, hogy még jogos várakozásokat se elégít ki, nem is szólva a helytelen várakozásokról. De milyen is lehetne ma egy püspöki székfoglaló, e gyorsan változó világban, amikor egy olyan ember szólalt meg itt, akinek egyetlen reménysége Az, Aki "a megrepedezett nádat nem töri el és a pislogó gyertyabelet nem oltja ki, míg nem diadalomra viszi az ítéletet". Lehet, hogy a kelletnél nagyobb teret szenteltem a személyes vallomásoknak. Ha ebben hibáztam, kérem a közgyűlés és az egész egyházkerület elnéző szeretetét annak a hangsúlyozásával, hogy jó lelkiismerettel tettem így, mert az a meggyőződésem, hogy ma még inkább, mint bármikor, sokkal döntőbb az ember, mint a "program".

Nem tudom befejezni anélkül, hogy néhány halk szóval Istennek külön hálát ne adjak azért, hogy beiktatásom éppen szeptember 28-án történik. Hiszem, hogy Isten intézte így. 32 évvel ezelőtt, ezen a napon álltunk meg kézenfogva valakivel, aki nem szereti ha őt emlegetik, az Úr asztala előtt egy kis somogyi falu templomában. (Azért merem tenni, mert a püspök bibliai kellékei között ezt is olvastuk...) Az az Ige, ami életünk szilárd alapja volt és az is marad, míg e földön élünk, ma újra itt zeng a szívemben: "Tudjuk, hogy azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra van, mint akik az Ő végzése szerint hivatalosak."

Hadd adjuk át, hadd hintsük szét ezt a drága Igét, mint áldott és gyümölcsöző magot... Tudom, hogy minél többeknek adhatjuk át, annál mélyebben a mienk marad. Ragyogjon a Dunamelléken s ha Isten kegyelme úgy akarja, az egész Magyar Református Egyházban hívő szívek százezreiben az a bizonyosság, az a biztonság és az a békesség, amit az élő Isten ebben az Igében ad azoknak, akik Őt szeretik.

Ezzel ajánlom személyemet és szolgálatomat az egyházkerület bizalmába, szeretetébe és mindenek felett imádságaiba.

18. jkvsz

Elnökség az ülést felfüggeszti. A felfüggesztés alatt az új püspököt üdvözlük az egyházak, hatóságok és testületek számos képviselői. Az üdvözlésekre a püspök együttesen adja meg válaszát.

19. jkvsz

Az elnökség a gyűlést megnyitja.

20. jkvsz

Egyházkerületi tanács jelenti, hogy f. évi szeptember hó 27-én tartott ülésében megállapította, hogy felekezeti iskoláink államosítása következtében államosított főiskolánk, tanító- és tanítóképző intézetünk, államosított fiú- és leánygimnáziumaink egyházkerületi rendes és pótképviselőinek, államosított polgári fiú- és leányiskoláink egyházkerületi rendes és pótképviselőjének, államosított elemi iskoláink egyházkerületi rendes és pótképviselőinek ezen megbízatása megszűnt és az illetők megszűntek egyházkerületi közgyűlésünk alkotó tagjainak lenni.

(H) Egyházkerületi közgyűlés a bejelentést tudomásul véve szeretettel búcsúzik a tanintézetek képviselőitől s ebben a megbízatásukban teljesített szolgálataikért Istennek mond hálás köszönetet.

21. jkvsz

Egyházkerületi tanács jelenti közgyűlésünknek, hogy f. évi szeptember hó 27-én tartott ülése 13 számú határozatával arra való tekintettel, hogy felekezeti iskoláink államosítása következtében az E.T. I.tc.23.7-a rendelkezéseink értelmében egyházközségeink tekintélyes része szavazatának számértéke megváltozott, szükségesnek tartotta a kebelbeli gyülekezetek szavazatai számértékének újból való megállapítását.

(H) Egyházkerületi közgyűlés a bejelentést tudomásul véve kimondja, hogy a jelen közgyűlés határozataival elrendelt szavazások eredményének megállapításánál egyházközségeink szavazatainak számértéke már ezen új megállapítás szerint fog számításba vétetni.

22. jkvsz

A tárgysorozat végére érve Réthey Ferenc főgondnokhelyettes az elnökség nevében a rendkívüli közgyűlést berekeszti.

23. jkvsz

A közgyűlés a LXVII. zsoltár 3. versének éneklésével, majd püspök úr hálaadó imádságával és áldásával véget ér.

---000---